

Katowice, 26 września 2023 r.

dr hab. Rajmund Tomik, prof. AWF Katowice

Katedra Prozdrowotnej Aktywności Fizycznej i Turystyki
Akademia Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki
w Katowicach

Recenzja pracy doktorskiej
autorstwa mgr Ewy Rutkowskiej
pt. „Wpływ promocji zdrowia i edukacji sportowej uczniów na rozwój
zachowań prospołecznych w kontekście nadużywania mediów cyfrowych”

Tematyka związana z działalnością wychowawczą wśród dzieci i młodzieży w celu promocji zachowań prozdrowotnych jest niezwykle istotna w społeczeństwie, w którym dzieci i młodzież coraz częściej unikają aktywności fizycznej. Liczne badania wskazują, że regularne i właściwie dobrane ćwiczenia fizyczne i aktywny transport są kluczem prawidłowego ich rozwoju fizycznego i dobrostanu psychicznego oraz niezbędnym elementem zdrowego stylu życia. Przyczyną niedostatku aktywności fizycznej tej frakcji populacji są m.in. brak pozytywnych wzorców ze strony rodziców, dostępność atrakcji wpływających na hipokinezę i inne.

Praca doktorska autorstwa mgr Ewy Rutkowskiej pt. „Wpływ promocji zdrowia i edukacji sportowej uczniów na rozwój zachowań prospołecznych w kontekście nadużywania mediów cyfrowych” próbuje znaleźć czynniki determinujące poprawę tego niekorzystnego stanu rzeczy. Co więcej i co jest zdecydowanym walorem pracy, nie pomija też kluczowej kwestii jaka trapi dzieci w wieku szkolnym nadużywania mediów cyfrowych. Czytając pracę mam również wrażenie, choć nie mam na ten temat wiedzy, że Autorka pracą wychowawczą zajmuje się na co dzień i zagadnienia związane z motywami i barierami podejmowania aktywności fizycznej wśród uczniów są jej znane z autopsji. Jeśli tak jest tym cenniejsze są wnioski aplikacyjne wynikające z przeprowadzonych badań i rozważania ostatniej części pracy – części aplikacyjnej.

Formalna strona pracy

Praca liczy łącznie nieco ponad 230 stron, zawiera „Wstęp”, rozdział o charakterze wprowadzenia teoretycznego, 5 rozdziałów związanych z prezentacją i interpretacją wyników badań własnych, „Piśmiennictwo”, streszczenia w języku polskim i angielskim, spisy tabel, wykresów i rycin oraz 6 załączników. Treść pracy jest zgodna z tematem zawartym w jej tytule. Autorka odwołuje się do piśmiennictwa zgodnie z wymogami The American Psychological Association (APA) i robi to poprawnie. Język pracy jest zrozumiały, wysoko oceniam stronę edytorską dostrzegłem wprawdzie kilka błędów, ale w tak obszernej pracy zdarzyć się mogą.

Ocena merytoryczna poszczególnych części pracy

Rozdział 1. zatytułowano „Podstawy teoretyczne pracy”, podzielony został na 3 podrozdziały, a te jeszcze na kolejne części. W moim przekonaniu warto by zmienić kolejność, tak by podrozdział zatytułowany „Promocja zdrowia i edukacji sportowej w szkole” umieścić bezpośrednio po części „Zdrowie, aktywność fizyczna i edukacja sportowa i ich społeczna recepcja”, a w końcowej części rozdziału teoretycznego zamieścić rozważania na temat wpływu mediów na rozwój dzieci i młodzieży – wydaje mi się to bardziej spójne. Autorka dokonała gruntownego i wieloaspektowego wprowadzenia teoretycznego do badań dalszej części pracy w formie przeglądu literatury przedmiotu. Podejmuje zagadnienia zdrowia, aktywności fizycznej i edukacji sportowej, zachowań prospołecznych, wpływu mediów na rozwój dzieci i młodzieży oraz promocji zdrowia w szkole. Bardzo dobrze, że dostrzegła też wpływ pandemii COVID-19 i upowszechnienie się zdalnej komunikacji na zwiększenie się zachowań sedentarnych dzieci i młodzieży.

Mam do tej części pewne uwagi i sugestie mogące być przydatne do przygotowywania ewentualnych publikacji związanych z przeprowadzonymi badaniami:

- nie koniecznie należy powoływać się na pozycje opublikowane w poprzednim wieku. Nie mam tu na myśli podstawowych prac pedagogicznych takich autorów jak Maciej Demel czy Stanisław Strzyżewski, ale prace na temat specyfiki rozwój fizycznego dzieci w młodszym wieku szkolnym (Żebrowska, 1986), czy koordynacji wzrokowo-ruchowej u dzieci i ich umiejętności (Wolański, Pyżuch, 1970),

- przy rozważaniach teoretycznych na temat zdrowia, aktywności fizycznej czy promocji zdrowia warto w większym stopniu wykorzystać publikacje naukowe autorów zagranicznych, co poszerzyło by spectrum poglądów na opisywane tematy,
- byłbym ostrożny z powoływaniem się na raporty Najwyższej Izby Kontroli, która nie prowadzi badań naukowych opartych o elementarne założenia metodologii, a jedynie kontrole w wrywkowych, nielicznych szkołach – łatwo dowieść ich niedostatek wartości diagnostycznej.

Polecam również by rozważania na temat wpływu używania gier video na aktywność fizyczną uzupełnić o przegląd wyników badań i publikacji dr. Jacka Polechońskiego z Katedra Prozdrowotnej Aktywności Fizycznej i Turystyki Akademia Wychowania Fizycznego w Katowicach, który wyspecjalizował się w tej tematyce i wykazał możliwość wykorzystania aktywnych gier w wirtualnej rzeczywistości dla zwiększenia aktywności fizycznej dzieci i młodzieży.

Podsumowując, w pierwszym rozdziale dokonano gruntownego i wieloaspektowego wprowadzenia teoretycznego do badań dalszej części pracy. Poza drobnymi subiektywnymi zastrzeżeniami związanymi z doбором piśmiennictwa, oceniam tą część pracy bardzo pozytywnie.

W rozdziale 2. *Metodologia badań własnych* sformułowany został cel badań, którym jest:

poznanie wpływu promocji zdrowia i edukacji sportowej na rozwój zachowań prospołecznych uczniów szkoły podstawowej (...) oraz sprawdzenie, w jaki sposób kontekst nadużywania mediów cyfrowych wpływa na podejmowanie przez uczniów szkół podstawowych aktywności fizycznej. (s. 87)

Tak określony cel badań jest zrozumiały, tym bardziej, że następnie w formie pytań zarysowano 5 głównych problemów badawczych – dla mnie to raczej typowe pytania badawcze, do których sformułowano adekwatne hipotezy badawcze, w celu dokonania weryfikacji tych hipotez opracowano 9 pomocniczych pytań badawczych. Budzi moją wątpliwość postawienie pytania 2. Jakie są motywy podejmowania przez uczniów aktywności fizycznej? – mam wrażenie, że Autorka tego nie bada oraz fraza „czynny sport” w pytaniu 3. – czy to zestawienie słów jest fortunate?

Charakteryzując metody, techniki i narzędzia badawcze Autorka odwołuje się do literatury, może już nieco przedawnionej, bo w części z poprzedniego wieku. W badaniach własnych jako główną metodę badawczą wykorzystano eksperyment pedagogiczny przeprowadzony w warunkach naturalnych środowiska szkolnego oraz sondaż diagnostyczny z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety dla uczniów „Ja i ruch” i dla nauczycieli „Moi uczniowie i ruch”. Dobór metod badawczych jest typowy dla badań pedagogicznych, koncepcja badań, mimo zaburzenia trwającą pandemią, została zrealizowana i skorygowana do zmian warunków pracy szkoły w tym okresie. Czy w trakcie publicznej obrony pracy mógłbym usłyszeć więcej szczegółów na temat autorstwa kwestionariusza, sposobu jego tworzenia, ewentualnych badań pilotażowych – tego w opisie metodologii brakuje.

Badaniami objęto 1328 uczniów dwóch szkół podstawowych ze Szczecina zarówno chłopców jak i dziewcząt oraz 60 nauczycieli. Badania zrealizowano w dwóch grupach wiekowych uczniów – w klasach 1-3 oraz klasach 4-8. Liczba respondentów poszczególnych części sondażu diagnostycznego jest nie mała, należy jednak wyraźnie dostrzec i opisać w metodologii ograniczenia jakimi są celowy dobór szkół, a w związku z tym niereprezentatywność badań dla populacji uczniów szkół podstawowych, co skutkuje, że weryfikacja postawionych hipotez badawczych dotyczy tej konkretnej frakcji populacji.

Analizę statystyczną uzyskanych wyników badań przeprowadzono wykorzystując podstawowe statystyki opisowe, weryfikacji hipotez dokonano nieparametrycznym testem U Manna Whitneya dla dwóch grup niezależnych oraz nieparametrycznym testem Wilcoxon dla dwóch grup zależnych. Wnioskowanie statystyczne prowadzono przy poziomie istotności $\alpha=0,05$. Metody analizy statystycznej zostały dobrane trafnie, pozwalają one na weryfikację hipotez badawczych i właściwą ocenę istotności różnic poszczególnych zmiennych.

Na realizację programu badawczego uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Okręgowej Izbie Lekarskiej w Szczecinie.

Struktura części pracy związanej z prezentacją wyników badań jest przejrzysta. Rozdział 3. Wyniki badań i ich omówienie podzielono na dwie główne części: „Uczniowie” i „Nauczyciele”. Te części podzielono jeszcze na wiele kolejnych podrozdziałów co ułatwia przyswojenie prezentowanych tez.

W części „Uczniowie” znajdujemy omówienie wyników uzyskanych w obu etapach badań uczniów, zarówno w grupie eksperymentalnej, jak i kontrolnej. W kolejnych tabelach i na wykresach przedstawiono statystyki opisowe wyników pomiarów ankietowych wszystkich

badanych uczniów oraz osobno dla dziewcząt i chłopców. Scharakteryzowano aktywność fizyczną, zainteresowania sportem, zachowania prospołeczne i używanie mediów cyfrowych przez respondentów.

W części „Nauczyciele” w tabelach oraz na wykresach przedstawiono analizę opinii badanych nauczycieli dotyczących aktywności fizycznej uczniów, ich zainteresowanie sportem i aktywnością sportową, zachowaniami prospołecznymi oraz korzystaniem z mediów cyfrowych.

Wyniki badań przedstawiono w sposób bardzo szczegółowy, ale i systematyczny, zilustrowano je poprawnymi i czytelnymi tabelami i rycinami, język tej części jest zrozumiały. Zbędne jest jednak prezentowanie tych samych wyników zarówno w tabelach jak i na wykresach, standardem jest wybór jednej z form. Doktorantka poprawnie zinterpretowała uzyskane wyniki analiz statystycznych.

Podsumowaniem analizy wyników badań własnych są trzy rozdziały „Dyskusja”, „Podsumowanie i wnioski” oraz „Część aplikacyjna”. W pierwszym z nich dokonano gruntownego porównania wyników badań własnych z literaturą – szkoda, że w zdecydowanej większości rodzimą. Zawarto w nim odniesienia do celów postawionych na etapie projektowania badań i zrobiono to w sposób systematyczny i dogłębny. Autorka i słusznie, wykazała się krytycyzmem dla wyników koncepcji eksperymentu prowadzonego w ramach badań własnych – co świadczy o dojrzałości, cytując:

Badania własne wykazały, że działania eksperymentalne ukierunkowane na uspołecznianie uczniów w świetle nadużywania mediów cyfrowych nie odnoszą sukcesu w warunkach ekstremalnych s. 146.

Nie pominęła wpływu pandemii na przebieg eksperymentu oraz sformułowała dojrzałe implikacje do dalszych badań.

Rozdział „Podsumowanie i wnioski” zawiera weryfikację hipotez, wnioski jako odpowiedzi na pytania badawcze oraz bardzo wartościowe wnioski aplikacyjne na podstawie analizy opinii nauczycieli i uczniów, które mogą być wykorzystane przy realizacji kształcenia w szkole podstawowej.

W części aplikacyjnej zaprezentowane zostały „wyróżniki przeprowadzonej innowacji pedagogicznej, cele programu oraz przykłady praktycznych rozwiązań wraz z zestawem form promocji aktywności ruchowej i prospołecznej w szkole podstawowej oraz czynników chroniących dzieci i młodzież przed zjawiskiem nadużywania mediów cyfrowych”. Ta część

jest warta upowszechnienia w publikacja skierowanych dla nauczycieli wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej.

W *Wykazie literatury* zgromadzono 268 pozycji zarówno polskich, jak i zagranicznych. Znaleźć tam można znaczącą liczbę artykułów naukowych opublikowanych w ostatnich latach. Wyrównoważona analiza wykazała, że zastosowano zasadę, że wszystkie wymienione w bibliografii pozycje są przywoływane w tekście pracy.

Drobne dostrzeżone błędy formalne:

- brak znaku „,)” w pierwszym wierszu, s. 14,
- częste używanie słowa „ilość” dla rzeczowników policzalnych,
- należy uściślić czy nauczycieli biorących udział w badaniach było 59 czy 60 na s. 97 i 98 padają obie liczby,
- nie spotkałem się dotąd z frazą „wyjściowe nasilenie aktywności fizycznej”, s.108 i dalsze.

Konkluzja końcowa

Zawarte w niniejszej recenzji moje uwagi polemiczne i sugestie są oczywiście subiektywne, mam również świadomość, że i dyskusyjne. Autorka ma prawo do własnej koncepcji i interpretacji, spodziewam się też, że do wielu z aspektów tej recenzji (o części już wspomniałem) odniesie się w dyskusji w trakcie publicznej obrony rozprawy doktorskiej. Nie zmienia to jednak mojej generalnej oceny pracy, która jest pozytywna.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska autorstwa mgr Ewy Rutkowskiej pt. „Wpływ promocji zdrowia i edukacji sportowej uczniów na rozwój zachowań prospołecznych w kontekście nadużywania mediów cyfrowych” spełnia wymogi merytoryczne zawarte stosownych aktach prawnych. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oceniona rozprawa doktorska wykazała, że Autorka posiada wymaganą wiedzę teoretyczną związaną z naukami o kulturze fizycznej.

Wniosuję do Rady Naukowej Instytutu Nauk o Kulturze Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego o dopuszczenie Kandydatki do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.